

လွှမ်းခြုံမှုရှိသည့်မြေဥပဒေတစ်ရပ်အတွက် ဒို့မြေကွန်ရက်၏ ရပ်တည်ချက်

အောက်တိုဘာ ၂၀၂၀

(က) နိဒါန်း

ဒို့မြေကွန်ရက်သည် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းအသီးသီးမှ တောင်သူငယ်များ၊ တောင်သူလယ်သမားသမဂ္ဂများ၊ ၎င်းတို့နှင့် လက်တွဲဆောင်ရွက်နေကြသော ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မိတ်ဖက်အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ စုပေါင်း၍ မြေယာအရေးလှုပ်ရှားကြသော တိုင်းရင်းသားပေါင်းစုံပါဝင်သည့် စင်္ကြံဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ခိုင်မြဲသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် စစ်မှန်မျှတသော ရေရှည်တည်တံ့သည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို ပြည့်မီရရှိစေရေး အားထုတ်ကြရာတွင် လုပ်ကွက်ငယ်တောင်သူများနှင့် အသေးစားမြေအသုံးပြုသူများ၊ ရေလုပ်သားများ၊ အထူး သဖြင့် ကျေးလက်များမှလူငယ်များ၊ အမျိုးသမီးများ၊ တိုင်းရင်းသားများ၊ စစ်/လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကြောင့် (သို့) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် အကြီးစားစီမံကိန်းကြီးများကြောင့် နေရပ်စွန့်ခွာရသူများ၏ ရေမြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် လေးစားအသိအမှတ်ပြုခြင်းတို့မှာ မရှိမဖြစ်အရေးကြီးကြောင်း ဒို့မြေက ယုံကြည်ပါသည်။ ထိုသို့ယုံကြည်သည့်အလျောက် မြန်မာ့မြေကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် အပြုသဘော ဆောင်သည့် ဝေဖန်သုံးသပ်အကြံပြုမှုများ စဉ်ဆက်မပြတ် ပြုလုပ်လျက်ရှိပါသည်။

၂၀၁၈-ခုနှစ်အတွင်း ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးရှိ မြေယာအရေးလှုပ်ရှားကြသည့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့ အစည်းများ၊ တောင်သူလယ်သမားများနှင့် စစ်ဘေးရှောင်ပြည်သူများပါဝင်သည့် လူထုတွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများမှ သဘောထားထုတ်ပြန်ချက်များအရ (မြေနှင့်သက်ဆိုင်သည့်) တည်ဆဲဥပဒေများ၊ ပြင်ဆင်နေဆဲဥပဒေများ၊ အသစ် ရေးဆွဲလျက်ရှိသောဥပဒေများသည် ဒီမိုကရေစီစံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မကိုက်ညီကြောင်း၊ ဥပဒေတစ်ခုရေးဆွဲရန် လိုအပ်သည့် မူဝါဒ/မူဘောင်များအား အခြေခံထားခြင်းမရှိကြောင်း၊ ဒေသခံ/ဌာနေတိုင်းရင်းသားပြည်သူများနှင့် တွေ့ဆုံညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ထားခြင်းမရှိကြောင်း သုံးသပ်ထားသည်။ တစ်ဆက်တည်းမှာပင် မြေလွတ်မြေလပ်မြေရိုင်း ဥပဒေ¹ကို ဖျက်သိမ်းရန်၊ မြေယာအခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝဦးစားပေးပြီး မူရင်းဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ မိရိုးဖလာမြေပိုင်ဆိုင်မှု၊ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် မိရိုးဖလာမြေနယ်နိမိတ် သမိုင်းကြောင်းအမှန် ဖော်ထုတ်ခြင်းကို အားပေး လုပ်ဆောင်/အသိအမှတ်ပြုရေး ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသည့် ဖက်ဒရယ်မြေဥပဒေတစ်ရပ် ဦးစွာရေးဆွဲရန်လည်း တောင်းဆိုထားသည်။²

ထို့အပြင် မြေဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်း ဖြစ်ပွားနေဆဲ မြေယာပြဿနာ၊ ပဋိပက္ခများကို တရားမျှတစွာဖြေရှင်းနိုင်စေရမည်၊ အနာဂတ်မြေသယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို ပြည်သူပြည်သားတိုင်းရင်းသားများ ကိုယ်တိုင် အုပ်စိုးစီမံခိုင်ခံ့မှုကို အာမခံနိုင်စေရမည်၊ အဓိကထိခိုက်ခံရသူများ/ ထိခိုက်ခံရနိုင်ခြေရှိသူများအားလုံး ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိသည့် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်ဟုလည်း တိုက်တွန်းထားသည်။³ လက်ရှိတွင် အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေးအတွက် အစိုးရ၏အားထုတ်မှုများကို စတင်တွေ့ရှိလာရပြီး သက်ဆိုင်ရာ ကော်မတီ/လုပ်ငန်းအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းခြင်း၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်နှင့် လမ်းပြမြေပုံရေးဆွဲခြင်း ကိစ္စရပ်များကိုလည်း ကြားသိ ရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လက်ရှိမြေယာအခင်းအကျင်းများကို လူထုမြေယာအခွင့်အရေးရှုထောင့်အရ ခြုံငုံသုံးသပ်ပြီး လွှမ်းခြုံမှုရှိသည့်မြေဥပဒေတစ်ရပ်အတွင်း အခြေခံမညီမှုများအား ဤစာတမ်းဖြင့်ဖော်ထုတ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းကို ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးရှိ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်းပြုစုဖော်ထုတ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

¹ မြေလွတ်မြေလပ်နှင့်မြေရိုင်းများစီမံခန့်ခွဲမှုဥပဒေ-၂၀၁၂ နှင့် ၎င်းကိုပြင်ဆင်သည့်ဥပဒေ-၂၀၁၈
² https://lioh.org/wp-content/uploads/2019/11/LIOH_statement_20180523_MM.pdf
³ LIOH_comment_on_NLUP_forum.pdf

(ခ) ရည်ရွယ်ချက်

- ❖ လက်ရှိမြန်မာ့မြေယာကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာ အခင်းအကျင်းအား လူထုမြေယာအခွင့်အရေး ရှုထောင့်မှတစ်ဆင့် ခြုံငုံသုံးသပ်နိုင်ရန်
- ❖ လူမှုတရားမျှတမှုရှိပြီး ငြိမ်းချမ်းသည့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် လျော်ညီသည့် လွှမ်းခြုံမှုရှိသော မြေ ဥပဒေတစ်ရပ်တွင် ထည့်သွင်းရမည့် မြေဆိုင်ရာအခြေခံမူများကို ပုံဖော်နိုင်ရန်
- ❖ တန်းတူရေးနှင့်ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် အာမခံချက်အပြည့်အဝရှိသော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ ပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရာတွင် တိုင်းရင်းသားပြည်သူများအားလုံးအတွက် လူမှုတရားမျှတမှုရှိသော၊ လူနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် သဟဇာတဖြစ်သော မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှု ဖြစ်လာစေရန်

(ဂ) သုံးသပ်ချက်

(ဂ-၁) မြေနှင့်ဆိုင်သည့်ဥပဒေများပြင်ဆင်ရေးဆွဲ/အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည့်အခြေအနေများ

ယနေ့ချိန်ထိ မြန်မာနိုင်ငံ၏မြေနှင့်ဆိုင်သည့်ဥပဒေများတွင် လုပ်ကွက်ငယ်တောင်သူများနှင့် အသေးစားမြေ အသုံးပြုသူများ၊ ရေလုပ်သားများ၊ အထူးသဖြင့် ကျေးလက်များမှလူငယ်များ၊ အမျိုးသမီးများ၊ တိုင်းရင်း သားများ၊ စစ်/လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကြောင့် (သို့) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် အကြီးစားစီမံကိန်း ကြီးများကြောင့် (သို့) အကြောင်းအမျိုးမျိုးဖြင့်မြေသိမ်းခံရခြင်းကြောင့်နေရပ်စွန့်ခွာသူများ၏ ရေမြေပိုင်ဆိုင် ခွင့်ကို ရှင်းလင်းစွာထည့်သွင်းထားခြင်းမရှိပဲ ပြစ်မှုပြစ်ဒဏ်များသာ ပိုမိုတိုးလျက်ရှိသည်ကို ဝမ်းနည်းစွာ တွေ့ရှိရသည်။

အစိုးရ၏ မြေနှင့်သက်ဆိုင်သော ဥပဒေမူဘောင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွင် ပြင်ဆင်သောဥပဒေများ၊ အသစ် ရေးဆွဲလျက်ရှိသော ဥပဒေများသည် တိုင်းရင်းသားပြည်သူများ၏ လက်တွေ့မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုပုံစံများနှင့် သွေဖီ ဆန့်ကျင်လျက်ရှိသည်။ ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေယာစနစ်ကို ရှင်းလင်းစွာအသိအမှတ်ပြုထားခြင်းမရှိသည့် အပြင် မြေယာအခွင့်အရေးများကို ဆုံးရှုံးစေရန် ဖိအားပေးလျက်ရှိနေသည့် ဥပဒေများဖြစ်နေသည်။

စစ်ဘေးရှောင်ပြည်သူများ၊ ဒုက္ခသည်များနှင့် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့်မြေသိမ်းခံရသူများ၏ မြေအခွင့် အရေးနှင့် အကာအကွယ်ပေးမည့်မူများ၊ ၎င်းတို့ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့်မြေများအားပြန်လည်ရရှိရေးနှင့် ပြန်လည် ကုစားပေးနိုင်မည်မူများ/ပြဌာန်းချက်များကို လက်ရှိမြေနှင့်ဆိုင်သည့်ဥပဒေများတွင် ရှင်းလင်းစွာ မတွေ့ရပေ။

မြေစီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် ဌာန/ကော်မတီ/အဖွဲ့များစွာ ရှိနေသော်လည်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် ဖြစ်စဉ်နှင့် အခွင့်အာဏာများမှာ ရှင်းလင်းမှုမရှိသည့်အပြင် မြေပဋိပက္ခနှင့်ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးမည့် ယန္တရားများမှာလည်း ထိရောက်မှုမရှိနေပါ⁴။ ဌာနအသီးသီးက စီမံအုပ်ချုပ်လျက်ရှိသည့် မြေအမျိုးအစား သတ်မှတ်ချက်များသည် လက်တွေ့ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် မြေအသုံးပြုပုံစံများနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိသည့် အပြင် မြေပြင်အခြေအနေများနှင့်လည်း ကွဲလွဲလျက်ရှိသည် (မြေကြီး-မြေပုံကိုက်ညီမှုမရှိ)။ ပဋိပက္ခများကို အကျေအလည်ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိပဲ မြေပုံရေးဆွဲရန် ကြိုးစားမှုများသည်လည်း ပဋိပက္ခများကို ပိုမိုတိုးပွား စေသည်။

⁴ LIOH, Olive Branch, Civil & Political Rights Campaign Group et al., (2017). "The Promise Unfulfilled: A Critique of the Land Reinvestigation Committee", <https://www.slideshare.net/EthnicConcern/a-promised-unfulfilled-a-critique-of-land-reinvestigation-committeeburmese-version>

၂၀၁၉-ခုနှစ် မြေတိုင်းဥပဒေအရ အစိုးရကသာလျှင် (သို့) အစိုးရကအသိအမှတ်ပြုသူသာလျှင် မြေတိုင်းခွင့် ရှိသည်ဟု သုံးသပ်ရသည်။ စစ်မှန်သည့်မြေကြီးမြေပုံရရှိရေးအတွက် ပထဝီအနေအထားကို နားလည် ကျွမ်းကျင်သည့်ဒေသခံများ ပါဝင်ဆုံးဖြတ်မှုမရှိပဲ မရနိုင် (အထူးသဖြင့် စစ်ဘေးရှောင်/ဒုက္ခသည်များ၏ မြေ အသုံးချမှုပုံစံများ)။

မူဝါဒ၊ ဥပဒေများ၊ နည်းဥပဒေများကို အကြမ်းများရေးဆွဲပြီးမှသာ အများပြည်သူထံအသိပေးပြီး တိုတောင်း သည့် အချိန်ကာလအတွင်း အတည်ပြုထုတ်ပြန်အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည်။ ဥပဒေများပြင်ဆင်/ ရေးဆွဲသည့် အစီအစဉ်များ၊ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း၊ လူထုနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းမှုများတွင်သော်လည်းကောင်း သေချာရှင်းလင်းသော ကြိုတင်သတင်းထုတ်ပြန် ချက်များမရှိခြင်း၊ ထိရောက်စွာလေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည့်လုံလောက်သောအချိန်မပေးခြင်း၊ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝစွာ တုံ့ပြန်ဆွေးနွေးနိုင်မည့် အချိန်၊ အခြေအနေ၊ ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများမရှိခြင်း၊ ဒေသခံ/ဌာနေ တိုင်းရင်းသားများနှင့် လူထုကိုယ်စားလှယ်များ လက်လှမ်းမီနိုင်သည့် ဖိတ်ကြားရေးနှင့် ဆက်သွယ် ဆက်ဆံရေး လမ်းကြောင်းများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားမှုမရှိခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။

ထို့အပြင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းအင်အားစုများ၏လူထုဖိုရမ်များနှင့် လူထုဆွေးနွေးပွဲများမှတစ်ဆင့် စုစည်း တင်ပြပေးပို့သည့် တိုင်းရင်းသားပြည်သူများ၏ အသံများ၊ ဆွေးနွေးချက်များ၊ တောင်းဆိုချက်များကိုလည်း ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသည့်လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်း မည်သို့ထည့်သွင်းစဉ်းစားသည် ဟူသည့်ပုံစံကိုလည်း ရှင်းလင်းစွာမတွေ့ရပေ။ ဥပဒေကြမ်းရေးဆွဲရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် လုပ်ငန်း စဉ်သည် ကျယ်ပြန့်သည့်လူထုဆွေးနွေးမှုပုံစံကို လက်ခံနိုင်စွမ်းမရှိသေးကြောင်း ခြုံငုံသုံးသပ်ရသည်။

အနစ်ချပ်အားဖြင့် မြေကဏ္ဍဥပဒေမူဘောင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဒီမိုကရေစီစံချိန်စံညွှန်း များကို လျစ်လျူရှုထားခြင်း၊ ဒေသခံ/ဌာနေတိုင်းရင်းသားပြည်သူများနှင့် ကျယ်ပြန့်ပြီး အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော တွေ့ဆုံညှိနှိုင်းမှုများမရှိခြင်း၊ မြေသိမ်းခံတောင်သူများ၊ မြေမဲ့ယာမဲ့များ၊ စစ်ဘေးရှောင်ပြည်သူများ/ဒုက္ခသည် များနှင့် တိုင်းရင်းသားများ၏အသံများကိုလျစ်လျူရှုထားခြင်း၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကိုယ်စားပြုမှု များနှင့် အသံများကို လျစ်လျူရှုခြင်းများ တွေ့ရှိရသည်။

(ဂ-၂) အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်

အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေးအတွက် မြေအသုံးချမှုကော်မတီအပါအဝင် ကော်မတီများ၊ အကြံပေးအဖွဲ့၊ လုပ်ငန်းအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းလျက်ရှိကြောင်းသိရှိရသည်။ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များကို ခေါ်ယူ ပါဝင်စေမည့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့ငယ်များကိုလည်း ဖွဲ့စည်းထားကြောင်းသိရှိရသည်။

သက်ဆိုင်ရာကော်မတီများ၊ အကြံပေးအဖွဲ့များ၊ လုပ်ငန်းအဖွဲ့များကို အသီးသီးဖွဲ့စည်းရာ၌ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ်များ၊ တောင်သူလယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များဟူ၍ ထည့်သွင်းထားသော်လည်း ဒေသအခြေပြု တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ၊ စစ်ဘေးရှောင်ပြည်သူနှင့်ဒုက္ခသည်များဆိုင်ရာ (IDPs/ Refugees) ကိုယ်စားလှယ်များ (ဥပမာ - သက်ဆိုင်ရာဒေသရှိ IDP/Refugee ကော်မတီများ) ထည့်သွင်း ထားသည်ကို မတွေ့ရပါ။ ထို့အပြင် ထည့်သွင်းထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များအနေနှင့် မည်သည့်အခန်း ကဏ္ဍဖြင့်ပါဝင်သည်၊ မည်သည့်အရည်အချင်းသတ်မှတ်ချက်များရှိရန်လိုသည်၊ မည်သို့ ရွေးချယ်ထားသည် ဆိုသည်တို့အပေါ် ရှင်းလင်းမှုများမရှိပါ။

အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် သက်ဆိုင်ရာကော်မတီများ/လုပ်ငန်းအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ လမ်းပြမြေပုံရေးဆွဲခြင်း (Roadmap)၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို အားပေးသော၊ အထက်မှအောက်သို့စီးဆင်းနေသောပုံစံအဖြစ် မြင်တွေ့နေရသည်။ ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့

များအတွင်း ပါဝင်ဆွေးနွေးမည့်ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ဆွေးနွေးတင်ပြခွင့်ရှိနေသော်လည်း ဆုံးဖြတ်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းတိကျသည့် စံနှုန်းများမတွေ့ရပေ။

အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း တည်ဆဲမြေယာဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့် သဟဇာတ ဖြစ်ရေး၊ ကိုယ်စားပြုမှန်ကန်စေရေးကို အဓိကလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ် တွေ့ရှိရသည်။ လက်ရှိတွင် တည်ဆဲ မြေနှင့်ဆိုင်သည့်ဥပဒေများသည် များပြားရှုပ်ထွေးလျက်ရှိပြီး မြေပဋိပက္ခများကိုလည်း ထိရောက်စွာဖြေရှင်း နိုင်ခြင်းမရှိသေးသည့်အတွက် တည်ဆဲမြေဥပဒေများနှင့် သဟဇာတဖြစ်ရန်ကြိုးပမ်းမှုသည် ထူးခြားနား သည့် ဥပဒေအသစ်တစ်ခု ထပ်မံရေးဆွဲခြင်းသက်သက်သာဖြစ်မည်ဟု သုံးသပ်ရသည်။

လက်ရှိ အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် မြေယာကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဖြစ်စဉ်များတွင် ဖက်ဒရယ်မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ သိသာထင်ရှားသော အောင်မြင်မှုများမတွေ့ရသည့်အပြင် တည်ဆဲ မြေဥပဒေ၊ မူဝါဒများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုသာ ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်နေသည်ဟု သုံးသပ်ထားသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များမှ မည့်သည်အချက်များကိုအကောင်အဖော်လျက်ရှိသည်။ တိုင်းရင်းသား ဒေသများမှ မြေဆိုင်ရာမူဝါဒများကို မည်သို့အသိအမှတ်ပြုမည်ဆိုသည့် အချက်များလည်းရှင်းလင်းမှု မရှိ နေကြောင်း သုံးသပ်ထားသည်။⁵ အနှစ်ချုပ်အားဖြင့် အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဖက်ဒရယ်မြေယာအုပ်ချုပ်စီမံမှုကို ဖော်ဆောင်သည့် သဘောတရားများကို မတွေ့ရှိရသည့်အတွက် ၎င်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ဖြစ်သည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကိုရှေးရှုသော မြေယာဥပဒေတရပ်ဖြစ်ရေးဟူသည့် အချက် နှင့်လည်း ဆန့်ကျင်လျက်ရှိသည်။

---

⁵ KEAN (2020), “အနာဂတ်မြေယာအုပ်ချုပ်စီမံမှုအသစ်တစ်ရပ်ဆီသို့-၂”
<https://www.facebook.com/KEANearthrights/photos/pcb.2617673155002734/2617665768336806/>

(ဃ) လွှမ်းခြုံမှုရှိသည့်မြေဥပဒေတစ်ရပ်တွင် ထည့်သွင်းရမည့် အခြေခံမူများ

(ဃ-၁) မြေအဓိပ္ပာယ်နှင့် မြေဆိုင်ရာအခွင့်အရေး

မြေသည် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဒေသသမိုင်းကြောင်းများနှင့် ချိတ်ဆက်လျက် ရှိနေသည်။ ထို့ပြင် နိုင်ငံတွင်းငြိမ်းချမ်းရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ဒီမိုကရေစီရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ခြင်းများ အစရှိသည့် ကြီးမားသည့်အရေးကြီးကိစ္စရပ်များနှင့် အပြန်အလှန်ဆက်နွှယ်မှုရှိနေသည့် အတွက် မြေနှင့်ဆိုင်သော မူဝါဒ/ ဥပဒေများနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများအား ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော် ရာတွင် သက်ရောက်လာမည့် အကျိုးဆက်များအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် အလွန်အရေးကြီးပေသည်။ မြေသည် လူမှုဝန်းကျင် အသိုင်းအဝိုင်း နေထိုင်မှုပုံစံများအား ပုံဖော်နေသကဲ့သို့ လူသားများ၏ လုပ်ဆောင် ချက်များသည်လည်း မြေအပေါ်ထားရှိသည့် တန်ဖိုးထားမှုနှင့် မည်ကဲ့သို့ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုလျက်ရှိသည်ကို သိမြင်နိုင်သည်။ “မြေ” ဟု ဆိုရာတွင် ရေ၊ သစ်တော၊ သားငါး နှင့် အခြားသဘာဝသယံဇာတ အရင်းအမြစ် များအား ခွဲခြား၍မရပဲ အားလုံးပါဝင်လျက်ရှိသည်။

မြေ၏မူလပိုင်ရှင်သည် တိုင်းရင်းသားပြည်သူများဖြစ်ပြီး မြေ၊ ရေနှင့် သစ်တောများသည် အမှန်တကယ် ထိုမြေပေါ်တွင်နေထိုင်သူ၊ လုပ်ကိုင်စားသောက်သူ၊ ထိုအရင်းအမြစ်များပေါ်တွင် ၎င်းတို့၏ဘဝ၊ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်း၊ ဂုဏ်သိက္ခာများ မှီခိုတည်ရှိသူများအတွက်သာ ဖြစ်သည်။ ထို့အတွက် လွတ်လပ်စွာ စီမံခန့်ခွဲ ခွင့်နှင့် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

မြေအခွင့်အရေးဟုဆိုရာတွင် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၊ အိမ်ထောင်စုတစ်စု၏ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု၊ အသုံးပြုမှု၊ အမွေဆက်ခံမှုအပြင် ရပ်ရွာ/ဒေသတစ်ခုလုံး၏ နယ်နိမိတ်ရေးရာ၊ အသက်မွေးမှုနှင့် အသုံးချမှုပုံစံများ (စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းကဲ့သို့သက်မွေးလုပ်ငန်းများအပါအဝင် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်း များအားလုံး) ဆက်စပ်မြေသယံဇာတအရင်းအမြစ် စီမံခန့်ခွဲ/ထိန်းသိမ်းမှုများ (မြေ၊ ရေ၊ တော/တောင်နှင့် သယံဇာတများအားလုံး)၊ ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်း/တရားစီရင်ခြင်းများအထိ အကျုံးဝင်သည်။ မြေအခွင့်အရေး သည် လူ့အခွင့်အရေးဖြစ်သည့်အတွက် လူအားလုံး၏မြေယာအခွင့်အရေးနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ထိရောက်စွာ အကာအကွယ်ပေးရမည်။

(ဃ-၂) မြေပိုင်ဆိုင်မှုပမာဏသတ်မှတ်ရေး

မြေပိုင်ဆိုင်မှုဟုဆိုရာတွင် တစ်ဦးချင်းပိုင်ဆိုင်မှုအပြင်၊ ဘုံပိုင်ဆိုင်မှု၊ ကွဲပြားသော ဒေသန္တရအလိုက် သတ်မှတ်ကျင့်သုံးမှုများကို အသိအမှတ်ပြု၊ ထည့်သွင်း အကာအကွယ်ပေးတာကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုများသည် အနာဂတ်မျိုးဆက်သစ်များ မြေပေါ်တွင် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာရပ်တည်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေရမည်။ မြေအရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှုသည် ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်အတွက် လူမှု ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ရေရှည်တည်တံ့စေရေးကို အခြေခံရမည်။

မြေယာဆိုင်ရာမတရားမှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်၊ မြေမဲ့ယာမဲ့ပြဿနာများကိုကုစားရန်၊ မြေကိုကုန်စည် သဖွယ်စုဆောင်းထိန်းချုပ်မှုများအား ရပ်တန့်ကာကွယ်ရန်၊ ဖြေရှင်းကုစားခြင်းနှင့် ကာကွယ်ခြင်း နှစ်ရပ် လုံးအား တိုင်းတာဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်အလို့ငှာ မြေပိုင်ဆိုင်မှုအမြင့်ဆုံးနှင့် အနိမ့်ဆုံးပမာဏများအား မတူ ကွဲပြားသည့် ပထဝီနယ်မြေဒေသများပေါ်မူတည်၍ သတ်မှတ်ရမည်။

(ဃ-၃) မြေအမျိုးအစားနှင့် မြေအတန်းအစား သတ်မှတ်ခြင်း

မြေအမျိုးအစားသတ်မှတ်ခြင်းတွင် ဒေသခံပြည်သူများ၏ လက်တွေ့မြေအသုံးချမှုများကို ထင်ဟပ်မှုရှိရမည် ဖြစ်ပြီး မြေအမျိုးအစားနှင့် အတန်းအစားသတ်မှတ်ခြင်းများကြောင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ မြေအခွင့်အရေး ဆုံးရှုံးမှုမရှိစေရန် အာမခံချက်များရှိရမည်။ မြေအမျိုးအစားနှင့်မြေအတန်းအစားသတ်မှတ်ရာ၌ မြေပေါ်တွင် လုပ်ကိုင်စားသောက် အသက်မွေးရသူများ ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်ရမည်ဖြစ်ပြီး မိမိမိမိအသုံးပြုနေသော မြေအမျိုး အစားသတ်မှတ်ခြင်းအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သည့်အခွင့်အလမ်းနှင့် ရပိုင်ခွင့် ရှိရမည်။

မြေအသုံးချလုပ်ကိုင်နေသော ဒေသခံပြည်သူများအား ပါဝင်စေခြင်းဖြင့် ဒေသတွင်းမြေယာ အငြင်းပွားမှု များအား လျော့ချနိုင်သကဲ့သို့ မြေအမျိုးအစား မှန်ကန်စွာ ပိုင်းခြားနိုင်ခြင်းဖြင့် ရပ်ရွာဒေသခံ ပြည်သူများနှင့် မြေအား အကျိုးအမြတ်တစ်ခုတည်းအတွက် စိတ်ဝင်စားလျက်ရှိနေသော အခြားပြင်ပမှပါဝင်လာမည့်သူများ အကြား ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ပဋိပက္ခအား လျော့ချနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

(ဃ-၄) ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်

မြေနှင့်ဆိုင်သောဥပဒေများ ရေးဆွဲရာတွင် နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရေး ဆိုင်ရာ အောက်ပါအချက်များအား အသိအမှတ်ပြု ထည့်သွင်းရေးဆွဲရန် လိုအပ်သည်။

- ❖ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဟုဆိုရာတွင် တိုင်းပြည်အတွင်း ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုပျောက်ရေးနှင့် မြေပေါ်တွင် ဘဝရပ်တည် ရှင်သန်နေသည့် ဒေသခံပြည်သူများနှင့် တောင်သူလယ်သမားများ၏ ကွဲပြားမှုများစွာရှိသော လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေး အလေ့အထများနှင့် စနစ်များ ပိုမိုအားကောင်းလာစေရန် အထောက်အကူပြုရမည်။
- ❖ မည်သည့်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများမဆို ကြိုတင်၍ လွတ်လပ်စွာအသိပေး သဘောတူ ခွင့်ပြုချက်ရယူ (FPIC) စံနှုန်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး အထူးသဖြင့် တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း၊ သွယ်ဝိုက်၍ သော်လည်းကောင်း ထိခိုက်သက်ရောက်မှုရှိမည့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ သဘောတူခွင့်ပြုချက် အား ရယူရမည်။
- ❖ မည်သည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများမဆို ကနဦးဖြစ်စဉ်တွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်မှုဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးအကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်များအား အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး အများပြည်သူအား ပွင့်လင်းမြင်သာစွာချပြရမည်။ စီမံကိန်း အကောင်အထည် မဖော်မီ၊ အကောင်အထည်ဖော်နေစဉ်နှင့် စီမံကိန်းပြီးဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း အချိန်ကာလများတွင် ထိရောက်မှု ရှိသည့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးနှင့် အကဲဖြတ်ခြင်းယန္တရားများအား ချမှတ်ရမည်ဖြစ်ပြီး တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု အပိုင်းများတွင်လည်း ရှင်းလင်းစွာ ထားရှိရမည်။
- ❖ စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍအပါအဝင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများသည် ဒေသတွင်း မျိုးရင်း၊ မျိုးစေ့များ၊ အရင်းအမြစ်များအား ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများ မဖြစ်စေရန် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရမည်။ ထို့ပြင် ဒေသတွင်း စားနပ် ရိက္ခာဖူလုံရန်အတွက်သာမဟုတ်ပဲ ဒေသတွင်း အစားအစာဆိုင်ရာစီမံအုပ်ချုပ်မှုကို (Food Sovereignty) ဒေသခံများ အပြည့်အဝရရှိစေရေး ဦးတည်ရမည်။
- ❖ မြေအရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှုသည် ပစ္စုပ္ပန်နှင့် အနာဂတ်ကာလ လူမှုငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ရေရှည်တည်တံ့စေရေး၊ အနာဂတ်မျိုးဆက်သစ်များ မြေပေါ်တွင် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာ ရပ်တည်နိုင်ရေးတို့အတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေရမည်။

- ❖ အစားအစာထုတ်လုပ်မှု၊ ရာသီဥတုနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်မှု (ထိန်းညှိပေးမှု)၊ လူသားနှင့် သက်ရှိများ အားလုံး အသက်ရှင်ရပ်တည်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော ဇီဝမျိုးစုံနှင့် ဂေဟစနစ်များအား ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။

(ဃ-၅) ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေအခွင့်အရေး

ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုသည် ရှေးပဝေသကီ ဘိုးဘွားစဉ်ဆက် တည်ရှိနေခဲ့ပြီး ဆက်လက်ကျင့်သုံး နေဆဲ သီးသန့်မြေစီမံအုပ်ချုပ်မှုစနစ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် လူမှုရေးအရတရားဝင် ရှင်သန်လျက်ရှိသည့် စနစ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည့်အတွက် ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေစနစ်ကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုမရှိသော တရားဝင် မူဘောင်အဖြစ် မြေနှင့်ဆိုင်သောဥပဒေများတွင် ရှင်းလင်းစွာ ထည့်သွင်းပြဌာန်းရမည်။ သက်ဆိုင်ရာဒေသ အတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပြည်သူများ၏ သမိုင်းကြောင်းဆိုင်ရာ မြေ၊ ဒေသအမှတ်အသား၊ အခေါ်အဝေါ်များအား ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခြင်း မပြုလုပ်ရန်နှင့် ပြန်လည်ဖော်ဆောင်ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရမည်။

ကွဲပြားမှုများစွာရှိသော (နိုင်ငံတဝှမ်းတောင်ပေါ်/မြေပြန့်ဒေသအသီးသီးရှိ) ဓလေ့ထုံးတမ်းမြေလုပ်ပိုင်ခွင့် စနစ်များ၊ စိုက်ပျိုးရေးစနစ်များကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ မြေယာပေါ်တွင် လုပ်ကိုင်စားသောက်သူ၊ နေထိုင်သူ များအနေနှင့် ထိုမြေနှင့်ဆက်စပ်လျက်ရှိသော သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်နှင့် အသုံးပြုခွင့် များတွင် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်၊ ကိုယ်ပိုင်စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့် များအား အသိအမှတ်ပြုကျင့်သုံးရမည်။

(ဃ-၆) စစ်ဘေးရှောင်နှင့်ဒုက္ခသည်များ (IDPs/Refugees) ၊ မြေမဲ့ယာမဲ့များ (Landless)

စစ်ပဋိပက္ခများကြောင့် ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာသူများနှင့် စစ်ဘေးဒုက္ခသည်များသည် မိမိတို့ စွန့်ခွာခဲ့ရသည့် မြေနှင့် မူလပိုင်ဆိုင်မှုများအား ပြန်လည်ရယူပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ထို့ပြင် နှစ်နာဆုံးရှုံးမှုများအား ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ပြန်လည်နေရာချထားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ သက်ဆိုင်ရာ ဒေသတွင်းအာဏာ ပိုင်များ၊ ဒေသခံတိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ၊ စစ်ဘေးရှောင်/ဒုက္ခသည်များကိုယ်တိုင်နှင့် ဒေသတွင်း ရပ်မိရပ်ဖများ အပါအဝင် ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သည့် ဒေသခံကိုယ်စားလှယ်များ အားလုံးပူးပေါင်းပါဝင်သည့် ဆွေးနွေးမှုဖြစ်စဉ်များ ထားရှိရမည်။ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရှင်းလင်းသည့်ယန္တရားတစ်ရပ်အား ချမှတ် ရမည်ဖြစ်ပြီး စစ်ဘေးရှောင်/ဒုက္ခသည်များ (IDPs/refugees) ၏ သဘောထား၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဦးစားပေး အကောင်အထည်ဖော်ရမည်။

စစ်ဘေးရှောင်နှင့်ဒုက္ခသည်များအား အတင်းအကြပ် နေရပ်ပြန်စေခြင်းနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားခြင်းများ မပြုရ။ စစ်ဘေးရှောင်နှင့်ဒုက္ခသည်များ နေရပ်မပြန်နိုင်သေးသည့်အခြေအနေများ၌ ၎င်းတို့၏နေရာများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုစီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ သစ်တောမြေသတ်မှတ်ခြင်း၊ အခြားသောမြေ အသုံးပြုခွင့်ပုံစံချပေးခြင်းများကို ရှောင်ကြဉ်ရမည်။

ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် မြေယာဆုံးရှုံးခဲ့သူများအား မြေပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းနှင့် မြေမဲ့ယာမဲ့များအား မြေပြန်လည် ခွဲဝေပေးမှုများအား ထိရောက်သည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများချမှတ်ကာ အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင် ရမည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ရာတွင် ထိရောက်မှုရှိစေရန်အတွက် (အခြေခံမူ-၂ ဖြစ်သည့်) မြေပိုင်ဆိုင်မှု အမြင့်ဆုံးနှင့် အနိမ့်ဆုံးပမာဏများအား မတူကွဲပြားသည့် ပထဝီနယ်မြေဒေသများပေါ်မူတည်၍ သတ်မှတ် ရမည်။

မြေပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း၊ မြေခွဲဝေပေးခြင်းများသည် ထပ်မံ၍မြေသိမ်းရန် အကြောင်းအချက် မဖြစ်စေရ။ ပဋိပက္ခများတိုးပွားလာစေသည့်အကြောင်းရင်း မဖြစ်စေရ။ ထိုသို့မဖြစ်စေရန်အတွက် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်

ခံမှုရှိသော ယန္တရားများကို နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့်အညီ⁶ ကြိုတင်ပြင်ဆင်၊ အကောင်အထည်ဖော် ရမည်။ အဆိုပါယန္တရားများအပါအဝင် မြေပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း၊ မြေခွဲဝေပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တိုက်ရိုက် သက်ဆိုင်သည့် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိရမည်။ မြေပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း၊ မြေခွဲဝေပေးခြင်း လုပ်ငန်းများသည် လုပ်ငန်းဖြစ်မြောက်ရေး အတွက်သာ ရည်ရွယ်ခြင်းမဖြစ်စေရ။

(ဃ-၇) အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းခြင်းယန္တရား

နိုင်ငံတွင်း ယခင်၊ ယခုနှင့် အနာဂတ်ကာလများတွင် မြေနှင့်ပတ်သက်သည့် အငြင်းပွားမှုများအား ထိရောက်စွာကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန် လွတ်လပ်စွာဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်နိုင်သည့် မြေယာဖြေရှင်းရေးယန္တရား သာမက မြေပြဿနာများအားဖြေရှင်းရန် သီးသန့်အထူးခံရုံးများ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်။ ထိုသို့ အကောင် အထည်ဖော်ရာတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းဖြင့် တရားမျှတစွာ ဖွဲ့စည်း အကောင်အထည်ဖော်သင့်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ ဒေသတွင်းခေါင်းဆောင်များ၊ အာဏာပိုင်များ၊ အမျိုးသမီးများနှင့် ဒေသအကြောင်း ကောင်းမွန် နားလည်တတ်ကျွမ်းသည့် ရပ်မိရပ်ဖ ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သင့်သည်။

မြေယာအငြင်းပွားဖြေရှင်းခြင်းများအား စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ဘက်မလိုက်သည့် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းခြင်း ယန္တရားများနှင့် ရပ်ရွာလူထုအတွင်းရှိအဖွဲ့များနှင့် ဒေသခံ ရပ်ရွာလူထုမှ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းတကျ ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ထူထောင်သင့်သည်။

(ဃ-၈) ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှု

မြေဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ကော်မတီအဆင့်ဆင့်တွင် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်သူများ၊ အဓိကထိခိုက် ခံရသူများ၊ ထိခိုက်ခံရနိုင်ခြေရှိသူများ၊ မြေယာမဲ့တောင်သူများ၊ မြို့ပြဆင်းရဲသားမြေယာမဲ့များ၊ စစ်ဘေး ရှောင်နှင့်ဒုက္ခသည်များ၊ မြေသိမ်းခံတောင်သူများ၊ လုပ်ကွက်ငယ်မြေအသုံးပြုသူများ၊ ရိုးရာဓလေ့မြေယာ စနစ် ကျင့်သုံးနေကြသူများ၊ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြသူများ၊ အသေးစား ရေလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်သူများ၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှုများကို သေချာစေ ရမည်။

(ဃ-၉) ပူးပေါင်းပါဝင်ဆွေးနွေးခြင်း/ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခြင်း

ပူးပေါင်းပါဝင်/တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခြင်းဟုဆိုရာတွင် တစ်ကြိမ်တစ်ခါ လာရောက်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးသည့်ပုံစံ သက်သက်မဟုတ်ပဲ (အသိပေးခြင်းသက်သက်မဟုတ်ပဲ) ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့်ဖြစ်စဉ်တွင်လည်း ပါဝင် နိုင်ခြင်းကိုဆိုလိုသည်။ တက်ရောက်လာသူ ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ "သဘောတူညီမှုရယူသည့် ဆွေးနွေးပွဲ" သို့မဟုတ် "အသုံးချသည့်ပုံစံ" မဖြစ်စေရန် အာမခံရမည်။

လုံလောက်သည့်အချိန်ကာလ၊ ဆွေးနွေးရန် လျာထားသည့်အကြောင်းအရာနှင့် ခန့်မှန်းအချိန်ဇယားကို ကြိုတင်အသိပေးရန်နှင့် ထိရောက်၍ လုံလောက်သော ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများကို အသုံးပြုရန်။ ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လုံလောက်သော ဆွေးနွေးချိန်ရှိစေရန်နှင့် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော ဆွေးနွေးမှုပုံစံများ ဖြစ်စေရန် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ထားရမည်။ ဆွေးနွေးမှုများ၊ သဘောထားမှတ်ချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များကို

⁶ Pinheiro Principles - <https://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>

အပြည့်အဝ ထည့်သွင်းရမည်။ အဆိုပါ ဆွေးနွေးအကြံပြုချက်များကို မည်သို့ထည့်သွင်းအသုံးပြု ပြင်ဆင် ထားသည်ကို စောင့်ကြည့်နိုင်သည့် ယန္တရားများရှိရမည်။ ဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးတွင်ပါဝင်သူ များသည် သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေဒေသအလိုက် ပထဝီအနေအထားနှင့် ဒေသအခြေအနေကို နားလည် ကျွမ်းကျင်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်နိုင်ပြီး ဒီမိုကရေစီစံနှုန်းအရ လွတ်လပ်စွာ ဝေဖန်ထောက်ပြမှုများကိုလည်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထည့်သွင်းရမည်။

အတည်ပြုသည့်ဖြစ်စဉ်တွင် အခြေခံစည်းမျဉ်း/စံနှုန်းများဖြင့် ဆွေးနွေးငြင်းခုံကာ အများသဘောတူညီမှု အပေါ် အတည်ပြုမှု လုပ်ငန်းစဉ်ပြုလုပ်ရန်ဖြစ်သည်။ ဆွေးနွေးပွဲများမှ ရရှိလာသည့် အချက်အလက်များကို အခြေခံပြီး အပြီးသတ်မှုကြမ်း ထွက်ပေါ်လာချိန်တွင်လည်း အများပြည်သူထံ ထိုအပြီးသတ်မှုကြမ်းကို ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ချပြဆွေးနွေးမှုပြုလုပ်ပြီး အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ပါရှိရန်လိုသည်။

(င) နိဂုံး

မြေသည် လူတစ်ဦးချင်း၊ မိသားစုတစ်စုချင်းနှင့် လူမှုအသိုက်အဝန်းတစ်ခုလုံး၏ ဂုဏ်သိက္ခာဖြစ်သည်။ ထို့အတွက် မြေကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုဖြစ်စဉ်နှင့် တစ်သားတည်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အတွက် မြေကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုဖြစ်စဉ် နှစ်ခုလုံးအတွက် ပြေလည်နိုင်သော အခြေအနေမှာ စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်မြေယာအုပ်ချုပ်မှုသာဖြစ်သည်။ ထို့အတွက် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရန် လိုသည်။ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော လုပ်ငန်းစဉ်များကို တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်ရှိ မြေယာသယံဇာတရေးရာမူဝါဒ/ ဥပဒေများနှင့်ပတ်သက်၍ တွေးခေါ်မျှော်မြင်မှုများနှင့် လုပ်ရပ် များသည် နိုင်ငံတော်နှင့် နိုင်ငံသားများ၏ဂုဏ်သိက္ခာ၊ ရပိုင်ခွင့်နှင့် အချုပ်အခြာပိုင်စိုးမှု၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေး အနာဂတ်ကို ပြဌာန်းမည်ဖြစ်သည့်အတွက် အလွန်အရေးကြီးသည့် တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။ လက်ရှိမြေဥပဒေများတွင် ရှင်းလင်းစွာပါဝင်ထားခြင်းမရှိသေးသည့် မတူကွဲပြားသည့်မြေယာစီမံခန့်ခွဲကျင့်သုံးမှုစနစ်များနှင့် တိုင်းရင်းသားဒေသ များတွင် ကျင့်သုံးနေသည့် မြေယာမူဝါဒများအား မြေဥပဒေသစ်တစ်ရပ်အတွင်း ရှင်းလင်းစွာထည့်သွင်းရန် လိုအပ်သည်။

မြေယာသယံဇာတနှင့်ဆိုင်သော နိုင်ငံရေး စီးပွားရေး မူဝါဒများ၊ ဥပဒေ နည်းဥပဒေများ စီမံခန့်ခွဲမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏လက်ရှိနိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီပြီး မြေယာပြဿနာအရှုပ်အထွေးကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် ဥပဒေ မူဘောင်များပေါ်ပေါက်လာရန် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်မှုများ လိုအပ်သည်။ နိုင်ငံတွင်းရှိ လူမှုအသိုက် အဝိုင်းအားလုံး၏ ပစ္စုပ္ပန်နှင့်အနာဂတ်အပေါ်သက်ရောက်မှုကြီးမားစွာရှိလာမည့် အမျိုးသားမြေဥပဒေသစ် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် အလွန်အရေးကြီးသည့်အတွက် အားလုံးပူးပေါင်းပါဝင်ပြီး စနစ်ကျထိရောက်သော လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖြစ်ရမည်။

မြေသည် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်တိုက်ရိုက်ဆက်နွယ်လျက်ရှိရာ လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများ၊ အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် မည်သို့ချိတ်ဆက်မည်ဟူသည့်အပေါ် ရှင်းလင်းမှုရှိရန်လိုသည်။ အနာဂတ် ဖယ်ဒရယ် ပြည်ထောင်စု၏ ပြည်သူများအတွက် မြေယာအချုပ်အခြာအုပ်စိုးပိုင်မှု (Land Sovereignty) နှင့် မြေယာဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့်များ (Peoples' Rights to Land) ကို ဖြည့်ဆည်းပေးမည့် အမျိုးသားမြေဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို မျှော်မှန်းပါသည်။

ဆက်သွယ်ရန် - ၀၉ ၇၉၀ ၇၃၉ ၄၈၈၊ ၀၉ ၇၉၆ ၃၀၀ ၈၀၉။
အီးမေးလ် - landsinourhands@gmail.com